

nom napisati dobro povest; tehnične težave morajo biti sedaj, mislim, ogromne. Kljub temu pa ni mogoče odbora oprostiti vsake krivde; izbira knjig, ki jih pripravljajo za drugo leto, nam zopet dokazuje, da nima jasnega književnega načrta, da živi od dne do dne in se zanaša na srečen slučaj. Toda slučaj je le genijev prijatelj in še njemu ni vedno zvest.

Tajnik družbe teoretično priznava tudi letos v svoji listnici, da bi književni načrt bil potreben, a se izgovarja, da ga zaradi vojske ni mogoče izvršiti (kar ni res), in takoj nato praktično potrebo načrta sploh pobija: češ »veliki založniki kakor Herder ali pri nas Katoliško tiskovno društvo menda tudi ne delajo s pisatelji načrtov za mnogo let naprej!« Kako je s Herderjem, ne vem, da pa Katoliško tiskovno društvo nima solidnega književnega načrta, je pomanjkljivost. Ako hoče biti Družba »velepomembna prosvetna naprava«, kakor jo tajnik imenuje, ne sme več biti odvisna od slučaja in dobre sreče, ampak mora zbrati kulturne delavce okrog sebe, iniciativno poseči v knjižno produkcijo, težiti za tem, da za ljudstvo obdela sčasom vse pomembne prosvetne panoge, z eno besedo — izdelati si mora književni načrt! Ali je treba Celovcu res šele dokazovati, kar je vsem jasno? Ali ni razvidno, da druge pomoči ni? Zato ponavljam, kar sem že enkrat predlagal: V Ljubljani naj se osnuje književni svet, ki bo odboru Mohorjeve družbe pomagal izdelati, spopolnjevati in izvrševati književni načrt. Naj se odbor nikar ne boji za svojo samostojnost, ne moralno, ne gmotno; ta naj mu bo neprikrajšana. Gre le za to, da se mu delo olajša, da se vzajemno ustvari dobra misel, ki je že izražena v točki 4. § 4. družbenih pravil: »Vsak družnik ima pravico priporočevati družbenemu odboru spise, ki se mu za slovensko ljudstvo zdijo potrebni ali koristni.«

Izidor Cankar.

Martín Krpan z Vrha. Napisal Fran Levstik. Podobe naslikal Henrik Smrekar. Knjižnica za otroke 1. Založila in izdala Nova Založba v Ljubljani. Tiskala Katoliška Tiskarna.

Sijajna mladinska knjiga, dokument naše knjižotrške podjetnosti. Ta izdaja »Martina Krpana« je prvi večji spomin nemu naših največjih pesnikov in mož in je socialno naroden čin v teh dnevih, ko smo po dolgem zopet zadihali prosteje, krepkeje. Literarno vrednost Levstikovega »Krpana« ocenjevati, je odveč. Tiskati ga za mladino z u v o d n i m o k v i r o m, Močilar mi je časi i. t. d., je minuciozen strah pred slovstvenim zgodovinarjem, ker je sicer ponatis moderno popravljen v pravopis sedanje rabe in besedni red naše književne proze: tacega v takega, kmalo v kmalu, uže v že, kar sem obljubil, **storil bom v bom storil** i. p. Dvanajst slik je v knjigi: Nazorne so in zasnovane v miljeju slovenske junaške (turške) pesmi. V Brdavsju je nekaj razpoložnja iz »Tisoč in ene noči«, Krpan je bolj »Andersenovski«. Vonj Levstikove šegavosti in zdrave robotosti je Smrekar skušal analogno izraziti iz sebe in svoje manire.

Dr. Ivan Pregelj.

J. Ribičič: **Razvaline.** Trst 1917. Na korist goriškim beguncem založil Zdravko Katnik. Tiskala Tiskarna tiskovnega društva v Kranju. Str. 70. Cena

K 2.— Črtice, zbrane v tej knjigi, so feljtonske po obsegu in vsem svojem načinu. Jezik se ne odlikuje po osebni izrazitosti, pač pa pridno porablja po navadi podlistkarjev stilistične posebnosti, ki so že postale splošna last. Tudi v interpretaciji življenja se poslužuje podlistkarjeve metode; ljudem in stvarim podtika tista občutja, ki jih sam potrebuje. Tako pravi n. pr. Ribičič: »Tudi ta je izgubil nekje svojo mladost,« je vzdihnil mož z dolgo sivo glavo in si podprl glavo. Mož z dolgo sivo glavo tega sicer ni rekel — kmet je, pravi Ribičič — toda za črtico so te besede potrebne. Jezik je tudi formalno pomanjkljiv: »Šolodrasli dečki« n. pr. ne smejo v leposlovno knjigo; dovršne in nedovršne glagole je treba prav rabiti; stavek: »grenko slovo izbrise vse lepo, ki je bilo«, je germanizem; itd. Invencija posameznih črtic je zelo dobra, zapletki ne Bog ve kako originalni, a dovolj trdni. Na enem mestu bi se pisatelju dalo za npravnega stališča morda oporekati.

Izidor Cankar.

Janko Barlè, **Pavliška pjesmarica** iz godine 1644. (Pretiskano iz »Sv. Cecilije«.) U Zagrebu 1917. Tiskala Nadbiskupska tiskara. 8°. — 39 str.

Ni še dolgo, odkar so začeli tudi Jugoslovani temeljiteje preiskavati pojave preteklih dob svoje kulturne zgodovine. Nabiranje in razbiranje narodnih pesmi je rodilo že dokaj sadu. V zadnjih letih so se začeli tudi Hrvatje živahneje gibati na glasbeno-zgodovinskem polju; med prvimi je prezaslužni urednik cerkveno-glasbenega časopisa »Sv. Cecilija«, zagrebški kanonik Janko Barlè. Pred dvema letoma je priobčil preiskavo o pesmih o. Nikolaja Krajačevića in pisal o raznih izdajah zbirke »Cithara octochorda«. V letih 1916 in 1917 je obelodanil rokopis, velevažen in zanimiv za zgodovino cerkvene glasbe na Hrvaškem. Namen tej publikaciji je, seznaniti Hrvate s častitljivimi starimi napevi in — to je važneje — pokazati, »kako moramo i mi kod restauracije naše hrvatske pučke crkvene pjesme graditi na starim temeljima i da nipošto ne smijemo prekinuti sa tradicijom«.

Rokopis je sedaj v vseučilišni knjižnici v Zagrebu; listi merijo po 147×96 mm. Vsaka stran je obrobljena z rdečo črto. Začetnice in naslovi so pisani z rdečo in zeleno barvo. Pismo je značilna minuskula 17. veka. Glaske so paleografsko zanimiv pojav: deloma koreninijo njihove oblike še v gotski koralni pisavi, kakor n. pr. pri ligaturah, sicer pa se oslanjajo na oblike menzualne pisave 15. veka. Sistem je tudi po starejšem kroju: ima le štiri (rdeče) črte. Rokopis ima dva dela. Prvi (list 1—88) obsega evangelije; drugi (list 9—170) pa cerkveno pesmarico, ki jo je sestavil menih Pavlinec, kakor to neizpodbitno dokazuje pisatelj. Delo je datirano z letnico 1644. Pisano je »u našoj užoj Hrvatskoj u jednom samostanu pavlinskega reda, vjerojatno u Lepoglavi«. Rokopis je prišel pozneje v samostan »s. Petra u Šumi« (blizu Pazina v Istri), kjer je bil uvrščen med knjige tega samostana leta 1654.

Pesmarica obsega 62 pesmi, ki jih je pisatelj vse posamezno premotril in opremil z beležkami o besedilu in napevu. Nekatere so latinske in imajo tudi hrvatski prevod poleg izvornika; druge so hrvatske, deloma po latinskih izvornikih zložene. Od teh 62 pesmi je 23 prvič objavljenih v tej pesmarici, 22 jih je takih, ki so natisnjene tudi v zbirki »Cithara octochorda« — torej

staro narodno blago; 12 jih je iz srednjeveške himnologije, 15 jih nima napevov.

S to publikacijo si je stekel pisatelj novih zaslug na poprišču hrvatske cerkvene glasbe in nadelal pot, da je mogoče prodirati tudi dalje. Posledica bo nedvomno, da se bomo vedno natančneje poučevali o razvoju jugoslovanske glasbe, posebno ljudske cerkvene pesmi.

Priobčitev je kritična. Ako bi bilo želeti še kaj, je to, da so ponatisnjene pesmi tako, da bi bila povse razvidna tudi njihova celotna razporedba in razpredelba rokopisa, da bi ponatis lahko nadomeščal rokopis pri uporabi njegove vsebine.

Važno je in zanimivo, kako so se prepajale v 17. veku razne kulture. Mnogo je besedil, ki jim je uzorec latinska ali nemška pesem; prav tako so uporabljeni napevi, natisnjeni v 16. in 17. veku po raznih krajih srednje Evrope. Tako n. pr. je »Zdraua Kralicza Nebeszka« = »Ave regina coelorum«; »Vefzeltesze uszi Narodi« = »Omnis mundus iucundetur«; »Manna syua Kruh Angelzki« = »Ave vivens hostia«; »O Jesus Christus nas Zuelichitel« = »Jesus Christus nostra salus«. Napevi se navadno razlikujejo od onih pri izvirknih. Božična pesem »In dulci iubilo« ima najstarejši vir za napev v Trierskem rokopisu iz leta 1482. »Dete sze rodi u Betlehemu« ima napev po nemškem prevodu latinskega izvirnika, zabeležen v Klosterneuburškem rokopisu št. 1228 iz začetka 16. veka. Melodija božične pesmi »Den ie denefz zuefzeliem« (izv. »Dies est laetitiae«) se nahaja že v Hohenfurtskem rokopisu iz leta 1410. Za popev »Diku mi poimo Bogoui hualo« (Stymnum dicamus Domino) imamo melodijo v Šporlovi pesmarici (cod. 2856 c. kr. dvorne knjižnice na Dunaju iz l. 1392.—1400.), a za pesem »Szina Boga uifzniega Gosponna« (Patris sapientia) v Mondseejskem rokopisu iz 15. veka (cod. 3027 c. kr. dvorne knjižnice na Dunaju). Jasno je torej, da so nekateri napevi mnogo starejši, nego bi bilo doumnevati na prvi pogled, ker stoje v rokopisu 17. veka. To nam je pa tudi dokaz, kako trdživo je vse, kar je umetniško solidno. Kaj je bolj naravno, kakor da gradimo na tako preizkušeni podlagi dalje, z novimi sredstvi? Zato smo pa iz srca hvaležni neutrudnemu g. kanoniku Barletu, ki z vestnostjo in usposobljenostjo raziskava in priobčuje gradivo stare kulture na cerkveno-glasbenem poprišču. Za vsako novo publikacijo bomo hvaležni, zato ker se obogati z njo zaloga dokazov za naš kulturni razvoj.

Mantuani.

Vladimir Nazor: **Stoimena**. Priče. Zagreb. Izdala Matica Hrvatska. 1916. Str. 175. — Nazor, ki je malo tudi Slovencem znan, odkar je Slovenska Matica med svojimi rednimi knjigami izdala njegovo povest »Veli Jože«, je zbral v tej svoji najnovejši knjigi štiri pripovedke. Prva (»Mrtvi otok«) pripoveduje o gobavem razbojniku, ki ga je človeška pravica pregnala na samotni otok, kjer ljudem sovražen v bolečinah gine. Otroška dobrota male Janje mu ozdravi telo in dušo; gobavec zbere na otok poslani jetnike, jih prisili z nadčloveško močjo svoje volje k delu in z njimi reši propalo mesto, iz katerega so ljudje zbežali pred žolto boginjo — mrzlico. Ko je delo končano, se skrije pred častjo in slavo v samoto; »ne mara ne za nagrade, ne za časti. On je zadovoljen, če smo mi

srečni.« Otok naj se imenuje »Janjin otok«, — »Oče« je ubil svojo nezvesto ženo, vzel seboj njenega sina, ki ga ljubi nad vse, ter se skriva z njim pred ljudmi. Otrok ga sovraži in se ga boji, ker vidi samo njegove krvave roke; strah pred »očetom« ga ugonobi in šele na njegovem grobu se spravita, ko mu plemeniti ubijalec mrtvemu pove svojo skrivnost. »Zgrajen iz zraka in svetlobe, pride Drago izza tistega srebrnega zastora in stopi tiho k možu, čigar ihtenje je prehajalo v hropenje umirajočih. Senca se skloni nad moža, ga poboža po obrazu, ga poljubi na čelo in zašepče: Oče!« — »Snježana« je, kakor v pravljici, tudi pri Nazoru dekletce, nastalo iz snega, ne rojeno od človeka. Mrzla je in bela, ljudske strasti so ji tuje, hrepenenje jo vabi v višave, v kraje zime in hladnega vetra. »Ah, kako grdo je doli v dolini! Ljudje so jezljivi in hudi: vpijejo in sujejo okrog sebe. Diše kakor zveri; jedó kakor volkovi. Ah, ko bi ve vedele (zvezde), sestrice moje bele!...« Stara dekla Jurka pa pravi o njej: »Kaj bo ta njen mir, ta njena dobrotta, ko pri njej ni veselja! Otroci so kakor brez duše, kadar je ona z njimi... Ptice prezebajo in ne prepevajo več v kletkah, bosiljek vene v loncih.« Mladi kovač Stanko, ki ga je bila prevzela vroča strast ljubezni, najde šele pri mrzli Snježani miru in sreče. »Prime ji roko in jo dene na svoje razgaljene prsi: Veš, tu je bil pekel, a sedaj je drugače... tišina, polna zvezd... Ko ga ona lahko poboža po golih prsih, vtrepeta ves lažodnosti in se ji srečen nasmehe ter omahne (mrtev) z glavo vznak.« — »Stoimena« je vila, ki je kraljevala v najvišjih vrhuncih gorá. Od tam jo je ljudska zloba pregnala v prepad, kjer ostudna in težka čaka, da jo junak dvigne na nje nekdanji prestol. Gore so brez nje puste in meglene, ljudje pod njimi nesrečni. Kraljev sin jo ponese zopet na vrhove in Stoimena je bila iznova »kakor kraljica, oblečena v solnce in zvezde, na zelenem prestolu, visoko nad ljudmi in stvarmi. In vse je bilo daleč naokrog srečno in svetlo od njenega sijaja in lepote.« Kraljevič umrje, ko dovrši svoje delo odrešenja. — Stoimena je himera (Nazor citira v tej pripovedki slavno Richepinovo pesem »Le baiser de la Chimère), ideal svobode, upanja, sile, poguma... in sto drugih imen, ki mora človek verovati vanje.

Vsebin te pripovedke je bilo treba navesti, da si bralec ustvari vsaj približno sliko o Nazoru, ki velja sedaj za največjega hrvaškega pesnika. Približno, pravim, kajti resnični Nazor je vse drugačen in treba ga je neposredno poznati. On močno spominja na šolo francoskih simbolistov. Simbolična pravljčnost se družijo z realitiko, ki preide v nekaterih, zlasti ljubezenskih prizorih skoraj v naturalizem. Te njegove pripovedke živé, rekel bi, dvojno življenje. Eno v odnosih realnih stvari med seboj, drugo v odnosih med stvarmi in nadčutnimi, nadčasnimi resnicami, katere simbolizirajo. Nazonova simbolika ni vedno jasna, enostranska, in to najbrže niti noče biti, prav po francoski teoriji. Tem prigodnim podobam večnih čuvstev je mogoče podtakniti razne pomene; tako se vsled netočnosti simbolov odnosi množe in tvorna snov pripovedke se širi, da sprejme vase tem več netvarne vsebine.

Ta način pripovedovanja ni mogel obveljati, že svoj čas Evrope ni zadovoljil; človeka, ki je rojen iz zemlje, vedno nanovo vleče k njej — k naravi. Zato so tudi v Nazoru tiste strani najlepše, kjer je realist, sli-